

גיטין לד

משה שווערד

1. ספר דבר יעקב

ד' ב"ד מעמידים להם אפטרופוס ובוררין להם חלק יפה – רש"י [אצלנו וכתו' ק.], מבאר שמעמידים אפוט' לכל אחד ואחד מהיתומים וכל אפוט' בורר בשביל היתום שלו. והיעב"ץ [קידו' מב.]. מדייק כן בדקאמר בוררין לשון רבים.

במסורת הש"ס אצלנו מביא גירסא ובורר. וכן הגירסא אצלנו ביבמות סז: [ועיין חת"ס שמביא ג' שיטות].

הרשב"א אצלנו והר"ן בקי' מביאים שיש גורסים בורר לשון יחיד, ומ"מ משמע מהרשב"א והר"ן שמעמידים אפוט' לכל אחד.

הריטב"א בקידו' כתב שמעמידים אפוט' אחד, גירס בוררין [לשון רבים] ומבאר דבוררין אב"ד האי שהם עושים החלוקה. <

2. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף לד. יתומין שבאו לחלוק בנכסי אביהן כו'. פרש"י יתומין קטנים. יש לעיין אי מיירי דכולן היו קטנים, או דהיו גדולים וקטנים, והב"ד מעמידין להקטנים אפטרופוס, ע"י מזה מה שכתבנו במס' כתובות (ק. ד"ה יתומים שבאו לחלוק).

3. רא"ש על כתובות פרק אחד עשר - סימן יח

אמר רב נחמן אמר רב הונא הלכה כדברי חכמים ולית ליה לרב נחמן מה כח ב"ד יפה והאמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידין להם אפטרופוס ובוררין להם חלק יפה ואם הגדילו יכולין למחות ורב נחמן דידיה אמר הגדילו אין יכולין למחות א"כ מה כח ב"ד יפה י"מ [1] הא דקאמר יתומים שבאו לחלוק דהוא הדין אפילו לא בא אלא אחד דהא בריש האיש מקדש (דף מב ע"ב) מייתי לה אחלוקת ארץ ישראל שהיו בה כמה יונקי שדים ומיהו אין ראייה גמורה מהתם דלא עבדינן ממש הנך יתומים כי ההיא דעל פי הדיבור היתה חלוקת הארץ והיו שם אורים ותומים והגדילו אינן יכולין למחות ויש רוצים לדקדק מההיא דיבמות פרק אלמנה (דף סז). כולן זכרים יאכלו עבדים בתרומה ואע"ג דשמא ימצא עובר זכר ועובר במעי זרה זר הוא דעבדינן תקנתא כדרב נחמן ונותנין לעובר חלק בנכסים כנגד העבדים אלמא עבדינן תקנתא דר"נ אפילו לא בא כי אם הא' לחלק דומיא דהתם דאיכא עובר וגם זו אינה ראייה גמורה דשאני התם דיש תקנתא גם לעובר שחלקו מתעלה בכך במה שיאכלו עבדים שלו בתרומה שהיא בזול [2] ועוד היכא שהאחד מוחה בפירוש שלא לחלק אין ראייה שנעמיד אפטרופוס לחלוק בעל כרחו וגם ר"ת פירש דווקא שניהם רוצים אבל אחד רוצה ואחד אינו רוצה לא [א] ויראה דכל האי שקלא וטריא היכא שהיתומים כולן קטנים וצריכין אפטרופוס לשמור נכסיהם הלכך אין חולקין נכסיהם בלא דעת כולם אבל אם מקצתן גדולים ואומרים אנו רוצים לעבוד ולשמור את חלקנו ואין אנו רוצים שיהיה אפטרופוס ממונה על חלקנו מלתא דפשיטא היא ששומעין להם דלמה יפסידו הם בשביל שאחיהם קטנים [ב] ולכאורה נראה דמילתא דשמואל לא איירי כלל בכולן קטנים דלא שייך לומר שבאו לחלוק דאין מעשיהם כלום אלא אם יראה לב"ד שהחלוקה טובה להם יחלקו ביניהם ואם יראה בית דין שאין החלוקה

טובה אין שומעין להם אפילו כולן תובעין חלוקה אלא עיקר מלתא דשמואל איירי כשהגדולים תובעין חלוקה וקמ"ל דנוקקין ב"ד להם להעמיד אפטרופוס לקטנים ולחלוק עם הגדולים ומעמידין בית דין להם **אפטרופוס** לחלוק על פיו ובוררין להם חלק יפה בגורל ובשומת ב"ד וכן פירש רבינו תם דאפילו בגורל שייך ברירת חלק יפה כגון אם יש שלש שדות שיטול כל אחד שדה אחת ויהא חלקו במקום אחד ממה שיטול כל אחד שליש כל שדה ושדה וכמה ענייני ברירות יש אפילו בגורל ובשומת ב"ד כגון בחלונות וסולם ודרך ואין חולקין בדבר דשייך ביה גוד או אגוד דאי חולקין בו אמאי דחיק למימר יכולין למחות ברוחות הול"ל יכולין למחות בגוד או אגוד וכן פירש רבינו חננאל ז"ל:

4. ספר גליוני מנחת חן

שם נמאי קטיפלני בגלוי דעתא בניטא קטיפלני, דאביי סבר גלוי דעתא בניטא לאו מלתא היא ורבא סבר גלוי דעתא בניטא מילתא היא. בסכרת פלוגתתם של אביי ורבא, יש מן

הראשונים שכתב, שאביי סובר שכיון שלא הוציא הביטול בפיו הוי דברים שבלב ואינם דברים, ורבא סובר שכיון שיש גילו דעתא הוי כאילו גילה בפיו (תוס' רי"ד, וכעיי"ז רשב"א קדושין נ"ו ע"א), וכעין זה כתבו אחרונים, דסכרת אביי היא, שגילוי דעתא דומה למחשבה בעלמא ולא אתי מחשבה ומבטל דיבור, (חת"ס, שו"ת באר יצחק אה"ע סי' י' ענף ו'), ורבא סובר דהוי כדיבור. וכתבו דהיינו כשכבר נעשה הגט ובא לבטלו, אבל אם מגלה דעתו קודם עשיית הגט מהני אף לאביי, (תורת גיטין אה"ע סי' קמ"א סעי' ו', וב"ח אה"ע סי' קל"ד). ויש שצידדו לומר דהא דגילו דעתא בגיטא לא מהני לאביי אינו מעיקר הדין אלא שהוא בכלל "כדת משה וישראל", דכיון דאין דברי הביטול ברורים הסברה נותנת שלא יתבטל הגט בכך (חת"ס ד"ה כנחמן וכעיי"ז בדרכי דוד, ושו"ת אור שמח ח"ב סי' כ"ט).

ובספר נחלת משה כתב בסכרת המחלוקת דאביי ורבא, דבעצם י"ל דלעולם סובר גם אביי דבכ"מ מהני גילוי דעתא, והא דכאן גבי ביטול הגט סובר אביי דלא מהני גילוי דעת, זהו משום דמי שעושה שליח הרי הוא נותן לו כח בעלות לגרש, והא דיכול לבטלו זהו משום דאתי דיבור ומבטל דיבור, וסובר אביי, דדוקא אם הוא אומר דיבור בפירוש שמבטל הגט יש לזה כח לבטל את הדיבור הראשון, אבל אם אינו אומר בפירוש או אע"פ שע"י דיבור או ע"י מעשיו ידעין בכירור שרוצה לבטלו לא מהני, ורבא סובר דהיכא דע"י דיבורו או ע"י מעשיו ידעין בכירור שרוצה לבטל הגט הוי כאילו אמר בפירוש שמבטל הגט ואתי דיבור ומבטל דיבור, וכן משמע מהתוס' רי"ד לקמן מו. דכתב דהא דאמר אביי גילוי דעתא בגיטא לאו כלום הוא, ה"מ היכא דמעיקרא יהיב גיטא בדעת ברורה ובתר הכי מגלה בדעתיה דבעי לבטולי, התם אמרינן דגלוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ולא בטיל, אבל היכא דמעיקרא מכי יהביה נהליה גלי אדעתיה דע"מ כן יהביה נהליה משום שם רע או משום נדר, אפי' אביי מודה דמילתא הוי, ומצי למיטען היום ומחר דהכי הות דעתא ונתבטל גיטא ע"ש.

5. ספר שערים מצויינים בהלכה

גילוי דעתא בגיטא לאו מילתא הוא. פרש"י גילוי דעתא שאינו חפץ עוד בשליחות זה. כתב בתשו' הרא"ש (כלל מה-ה) שנשאל באשה שהבעל פירש ממנה ולא ידעה היכן הלך, ומנתה שליח לבקש את הבעל ולקבל גט ממנו, ומפני שארכו לה הימים שלא חזר השליח, עשתה שליח שני על זה, ואח"כ בא השליח ראשון ובידו גט ממנו, ואין ידוע אם מינוי שליחות שני היה קודם שבא הגט ליד השליח הראשון או אח"כ, ונסתפקו השואלים אם ע"י מינוי שליחות השני ביטל השליחות הראשון, והשיב דאין בזה שום גילוי דעת, דאדרבה יש הוכחה שהיא חפצה למהר להתגרש ושלחה שליח שני למהר הדבר, ואיזה מהם שימהר למצוא אותו בזה חפצה, וכמו אדם שנאבד לו איזה חפץ ושולח כמה שלוחים לחפש. וצ"ע במש"כ דאין בזה גילוי דעת, דמוכח דאם היה גילוי דעת מהני, והא הרמב"ם והטור והשו"ע פסקו דגילוי דעתא בגיטא לאו מילתא הוא, ולא ראיתי שיביאו שיטת הרא"ש דפוסק דגילוי דעת מילתא הוא, ונראה לפרש דכוונת הרא"ש לומר דאפי' גילוי דעת ליכא.

6. תירושי הרשב"א מסכת גיטין דף לד עמוד א

אמר אב"י מנא אמנא לה דרב יהודה אשקליה גיטא לתתניה דר' ירמיה ביראה בטליה תנא אשקליה על כרחיה ואמר להו לסהדי אותיבו קירא באודניכו ואי ס"ד גלויי מילתא בגיטא מילתא היא הא קא רהיט אבתרייהו. ותמיה לי ואפי' תימא דלאו מילתא היא כי אותיבו קירא באודניכו מאי הוי הא מצי מבטל ליה באפי בי תרי או באפי בי תלתא פדריבי דאמר בטלו מבוטל, [1] ושמא נאמר דר' יהודה בהא כרשב"ג ס"ל וכחזרתו דרבי שחזר ועשה בההיא דשום הדיינן כרשב"ג ולא שני ליה לרב יהודה בין ממנא לאיסורא וכאינך אמוראי דלעיל דסבירא להו בחדא כרשב"ג, ואע"ג דרבא פסק משמיה דרב נחמן כרבי בשתייהו מ"מ לענין גלויי מילתא שפיר שמעינן לה מיניה דאי גלויי מילתא דגיטא מילתא היא בין לרבי בין לרשב"ג מבוטל דהא רהיט בתר סהדי גופיהו ומבטל ליה קמיהו.

7. תוספות הרא"ש מסכת גיטין דף לד עמוד א

אותיבו קרי באודניכו. [1] וצ"ל דס"ל כרשב"ג דאמר אם בטלו אינו מבוטל, [2] א"נ לא היה בו דעת במגרש זה לבטל שלא בפני השליח כי סבור היה שלא היה מועיל הביטול.

8. ספר דבר יעקב

טז) הדר תנא ואשקליה על כרחיה ואמר להו לסהדי אותיבו קרי באודניכו וכתובו ליה – מקשה התור"ד אפי' לאב"י שסובר שגילוי דעתא לאו מילתא היא, מ"מ הכא הרי ביטלו בפיו, ומה מהני דליתבי קרי באזנים, אפי' לא שמעו העדים, מ"מ הבעל והאשה יודעים שביטל וא"כ הגט אינו גט. ומתוך התור"ד שבלי עדים לקיום הדבר לא מהני הביטול, וכיון שהעדים לא שמעו לא חל הביטול. וזה כמו התירוצ' השני בתוס' [לג. ד"ה רבי ע"ש אות כו] שבעינן עדים לקיומי בביטול השליחות.

9. דבר יעקב מסכת גיטין דף לד עמוד א

יז] אתא ופסקיה מברא אמר להן חזו דאתאי חזו דאתאי ואמר שמואל לא שמיה מתיא - הגמ' [כתו' ב ב) מביאה ראייה מכאן שאין אונס בגיטין.

הקה"ח [סימן נה - א] מביא שיטת האגודה שסובר מי שהיה יכול לקיים תנאו וחיכה ליום אחרון, ונאנס ביום אחרון אינו אונס.

והרמ"א [יו"ד רלב - יב] מביא בזה מחלוקת, לגבי מי שנשבע לעשות דבר תוך שנה, ולא עשאו מיד כי אמר יש לי פנאי ובסוף נאנס, י"א דמיקרי אונס וי"א דלא מיקרי אונס.

הנה"מ [נה - א] מביא ראייה מכאן שחזר ביום האחרון ופסקיה מברא, ואמר שמואל שאינו גט כיון שאין טענת אונס בגיטין, וש"מ דמיקרי אונס.

10. תוספות מסכת גיטין דף לד עמוד א

התם ממונא הכא איסורא - וא"ת א"כ היכי דייק לעיל ממה שחזר רבי ועשה כרשב"ג בההיא דכתובות (דף ק.) דחזר בו נמי ממאי דאמר ביטלו מבוטל הא איכא לחלק בין איסורא לממונא וי"ל דרב נחמן דאמר הלכה כרבי בשתיהן הוא דמפליג בין איסורא לממונא אע"ג דרבי גופיה לא מפליג בין איסורא לממונא היכא דטעו מ"מ רב נחמן מפליג אליבא דרבי אפי' בממונא דטעו דהא רבי גופיה חזר בו בכתובות והכא פסיק רב נחמן כוותיה אבל הנהו דלעיל לא מפליג וכי פריך הכא דרב נחמן אדרב נחמן היה יכול להקשות והא רבי גופיה הדר ביה מביטלו מבוטל כדמוכח ההיא דכתובות אלא דניחא ליה לאקשוויי דרב נחמן אדרב נחמן גופיה ועי"ל דהכא מחלק בין איסורא לממונא דלא טעו אבל לעיל מדמה ממונא דטעו לאיסורא ובפ"ב דקדושין (ד' מב.) ובכתובות בפ' אלמנה (דף ק.) פריך ארב נחמן דפסיק התם הלכה כחכמים מההיא דיתומים שבאו לחלוק דאית ליה לרב נחמן מה כח ב"ד יפה ומשני הא דטעו הא דלא טעו ורבי ודאי כשהזר בו מההיא דכתובות חזר בו גם מביטלו מבוטל והא דפסיק רב נחמן כרבי בביטלו מבוטל משום דאיהו פוסק בההיא דכתובות כחכמים.

11. תוספות מסכת גיטין דף לד עמוד א

ואי משום גלווי דעתא פלוגתא דאביי ורבא - היינו לפי סברת אביי אבל רבא קאמר לעיל אטו לבטולי גיטא קבעי לקיומי תנאי קא בעי ולא פליג רבא הכא.

12. בגמ': והלכתא כנחמני.

[1] רש"י: 'אביי וכו', ונראה בעיני, דעל שם שרבה בר נחמני גידל אביי בביתו, ולמדו תורה שהיה יתום, השיאו את שם אביו כנחמני'.

[2] הערוך (ערך אביי) וכן הביא ביפה מהישועה (יד) בשם רבנו שרירא שכתב, שבאמת שמו של אביי היה נחמני, אלא לפי שהיה בן אחותו של רבה בר נחמני והיה תלמידו, ומאחר שהיה שמו כשם אביו, לא נראה לו לרבה לקרוא לו כל שעה נחמני בשם אביו, והיה קוראו אביי שכן קוראים לאב בלשון הסורית, וכך רמז שכן שמו אביו.

[3] רש"י בסוף מסכת הוריות (יד, א ד"ה נחמני) כתב, 'איכא דאמרי, דבלשון גנאי קרי ליה נחמני, כלומר, עדיין אתה תלמידו של רב נחמן', אמנם בבאר שבע כתב, שיבוש הוא ותלמוד טועה כתבו, ומוכח כן מדברי הגמרא שלפנינו שפסקו הלכה כנחמני, ומשמע שתואר כבוד הוא.

[4] בספר יוחסין כתב, 'אביי' ראשי תבות, 'אשר בד' ירוחם יתום' (הושע ד, יד).

[5] אביי--- כל' איפה אבי?

13. רא"ש מסכת גיטין פרק ד סימן ז

מתני' ... שכן דרך בני אדם הגולים ממקומם מחמת ממון או מחמת מרדין שמשנים את שמם פן יחקרו אחר מקום חנייתו וירדפו אחריהם ואם הוא מגרש באחד מן השמות זהו קורא שינוי שאם יגרש באותו שם שיש לו במקום שהוא עומד נקרא שינוי לבני אנשי המקום שהאשה עומדת ...

14. ספר דבר יעקב

ונחלקו הראשונים האם כתיבת שמו ושמה היו מה"ת או מדרבנן.

והתוס' [כ. ד"ה הא] כתבו שגט ללא שמו ושמה לפי ר"מ שעדי חתימה כרתי פסול מה"ת כיון שבעינן שיהיה מוכיח מתוכו שהוא מגרש את אשתו, וכלי זה אינו נקרא גט. וכתבו המהרש"ל והמהר"ם והב"ש [קכט-כא] שכוונת התוס' שלמ"ד עדי חתימה כרתי צריך לחתום על גט עם שמות, אבל למ"ד עדי מסירה כרתי שקי"ל כותיה, מספיק שהעדי מסירה ידעו שמות האיש והאשה, ומה"ת גט ללא שמות כשר ואינו פסול אלא מדרבנן. הפנ"י והאר"ש [גירו' א-א ד"ה הנה] רוצים לפרש שלפי מסקנת התוס' לכר"ע פסול מה"ת.

הר"ן [בפירושו לרי"ף ובחידושויו כ.] כתב הא דבעינן בגט שמו ושמה היו מה"ת לכר"ע, דילפינן ספר כריתות לספירת דברים של כריתות [כלשון הגמ' כא: לספירת דברים הוא דאתא], וסיפור דברים יתכן רק אם מוזכר שמו ושמה.

15. דבר יעקב מסכת גיטין דף לד עמוד ב

ב. וכתב הנה"מ [בא - ו] שלפי הרמב"ן שכתב הטעם משום ספר כריתות, [וכן לפי האו"ז שהטעם משום לשמה], הוי דין בגט ולא בשאר שטרות, אבל מדברי התוס' [כתו' קב. ד"ה אליבא] מוכיחים הנה"מ והקה"ח [בא - ג] שהוי דין גם בשטרי ממון שבעינן שיכתוב שמו, ונראה סברתם דבעינן שיהיה מוכח מתוך השטר שיש דעת מתחייב.

16. תוספות מסכת גיטין דף לד עמוד ב

וכל שום שיש לו - [1] בטופסי גיטין של ה"ג כתוב שצריך לכתוב בגט וכל שום וחניכה דאית לי ולא תראי משמע שלשון זה היו כותבין בגט ואין נראה לר"ת דזימנין דאתי לידי תקלה כשאין לו אלא אותו שם הכתוב בגט ואין לו חניכה וכשכותב בגט וכל שום וחניכה נראה זה הגט של אדם אחר שיש לו שם וחניכה [2] לכך נראה לר"ת וכל שום שיש לו דקתני במתני' היינו כל שמותיו בפירוש ותיקן ר"ת לכתוב בגט אני פלוני דמיתקרי כך וכך כדאמר' בגמרא שרה דמיתקריא מרים אחא בר הדיא דמיתקרי איה מרי והא דקתני בגמ' בשמו שביהודה ושם דגליל עמו משמע קצת כפ"י ר"ת.

17. דבר יעקב מסכת גיטין דף לד עמוד ב

הר"ן מביא שיטת הראב"ד [בהשגה לרי"ף] שכותבים תרוויהו, כלומר שני השמות שיש לו, שם של מקום כתיבה ושם של מקום נתינה, ואם יש לו [במקום אחד] שם לויי מוסיפים וכל שום דאית ליה, ושתי השמות הוי לעיכובא, וכל שום שיש לו אינו לעיכובא ובדיעבד כשר.

ולפי שיטת ר"ת כתב רע"א [תנינא תשובה מט] שאם מוסיף גם נוסח וכל שום דאית ליה מגרע גרע. והחזו"א [צד - טו] מביא התו"ג בשם הט"ז שכתב אם הוסיף וכל שום למי שאין לו עוד שם פסול, אבל מלשון הרמ"א [קכט - א] משמע שאינו נפסל.

18. ספר שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב משנה כראשונה כו' התקין ר"ג הזקן שיכתוב איש פלוני וכל שום שיש לו. כתבו התוס' דבטופסי גיטין של ה"ג כתוב שצריך לכתוב בגט אלו התיבות וכל שום וחניכה דאית לי כו', ור"ת כתב דהא דאיתא במשנה שיכתוב כל שום שיש לו פירושו שיכתוב כל שמותיו בפירושו. והמחבר (אהע"ז סי' קכט ס"א) פסק כדברי ה"ג, והרמ"א כתב כר"ת, וכן נדהגין ואין לשנות, ואפי' נכתב הגט אין לגרש בו. ועי' עו"ש (סי' קכח ס"ג, סי'

19. תוספות מסכת גיטין דף לד עמוד ב

והוא דאתחזק בתרי שמי - שאלו לר"ת על מומר לעבודת כוכבים שגירש את אשתו ולא נכתב בגט אלא שם של יהדות ולא שם של עובד כוכבים והשיב ר"ת חלילה להזכיר שם עובד כוכבים בתורת משה וישראל ...

20. ספר שערים מצויינים בהלכה

כתבו התוס' דשאלו לר"ת על מומר לעכו"ם שגירש את אשתו ולא נכתב אלא השם של יהדות ולא השם השני של עכו"ם, והשיב ר"ת חלילה להזכיר שם העכו"ם בתורת משה וישראל כו', עי' בתשו' חתם סופר (אהע"ז ח"ב סי' לח) שכתב, דדברי ר"ת קשה להסביר, וכי הגט קדושה יש בו, וכתב שם קצת סכרא, וסיים דאין להוסיף חומרא על דבריו ולהחמיר עוד. ודבריו צ"ע דהרי בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' קנד) כתב מפורש דבגט איכא קדושה, שכתב בזה"ל, דכל דבר שבקדושה כגון ס"ת ותפילין ומזוזה שהצריכו לשמה, אין הקדושה חלה במחשבה לבד אלא בדיבור, שהדיבור עושה רושם גדול כו', וא"ת התינת בדבר שבקדושה אבל כתיבת גט דכעי' לשמה כו' לעולם אימא לך דבמחשבה גרידתא סגי, וי"ל דסוף סוף קדושה יש בגט, לפי שנקרא ספר וכתוב כדת משה וישראל עכ"ל. ועי' בתוס' לעיל (לב: ד"ה רב ששת) שמשו דין גט לס"ת. והבאנו שם (ד"ה גיטא) דברי החתם סופר שמקשה אדברי התוס' דגבי ס"ת איכא קדושה, משא"כ בגט עי"ש, ומדברי הרדב"ז אלו צ"ע בדבריו.

ובשו"ת הרשב"א (סי' אלף קעו) כתב, דמשומד שבא לגרש אינו צריך לכתוב שם של גיות כלל, ובשם של יהדות שיש לו די, ולא גרע שם יהדות מחניכתו, דתנן לקמן (פז:): דכשר, וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין,

21. דבר יעקב מסכת גיטין דף לד עמוד ב

[ט] תד"ה והוא וכו' שאלו לר"ת על מומר לעבודת כוכבים שגירש את אשתו וכו' - מבואר בתוס' ובשאר הראשונים אצלנו שמומר יכול לגרש את אשתו, וכל השאלה באיזה שם יגרש. וכ"כ הב"י [סימן קכט ד"ה ומומר]. הבית מאיר [סימן קכט - ה] מביא הגט פשוט שהביא שיטת מהרשד"ם לפני משה שכתבו שקידושי מומר הוי קידושי ספק, דיש צד לומר שהוא כגוי שאינו בתורת קידושין, ודייקו כן מלשון הרמב"ם [אישות ד - טו] והטור [סימן מד] שכתבו ישראל מומר שקידש הרי אלו קידושין גמורין וצריכה הימנו גט, ומפרשים המהרשד"ם והפני משה שכוונתם שהוי קידושין לענין להצריכה גט, ואם קדשה אחר צריכה גט מזה ומזה.

ומקשה הגט פשוט דא"כ איכא ג"כ ספק האם הוא בתורת גירושין, וקשה למה כתבו המ"מ וכל הפוסקים, שמי שקידש אשה ביהדותו ונעשה מומר יכול לגרש אשתו, הרי הוי ספק אם הוא בתורת גירושין.

[1] ומתריץ הגט פשוט שבכה"ג שנעשה מומר רבנן הפקיעו קידושין מיניה אם יתן לה גט, ולכן אשתו מותרת בגט זה.
[2] עוד תירץ שמה"ת קידושי מומר הוי קידושין גמורין, ומדרבנן תיקנו שהוי ספק קידושין, ולענין גירושין לא תיקנו ולכן יכול לתת גט. הבית מאיר מקשה שלא הוזכר בפוסקים שיש כאן דין אפקעינהו, וגם קשה מנין יצא להם חומרא זו שמדרבנן קידושיו הם ספק קידושין. והבית מאיר סובר שקידושיו קידושין גמורין, אלא שכיון שנעשה מומר רבנן אסרו אותו על אשתו ולכן כתב הרמב"ם וצריכה ממנו גט.

22. תוספות מסכת גיטין דף לד עמוד ב

אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומין אלא בשבועה - וא"ת והא לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים ואמר ריש לקיש בפ"ק דבבא בתרא (דף ה.) חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו ואמרינן התם הלכתא כוותיה ואפילו מיתמי ליפרע בלא שבועה [1] וי"ל דהני מילי ב"ח אבל אלמנה דאית לה בתנאי בית דין, מתפסי לה צררי אפי' בתוך זמנה כדאשכחן בפרק הנושא (כתובות דף קב:) דחיישנן בבנותיו טפי לצררי מבנות אשתו משום דכיון דאיתנהו בתנאי ב"ד אתפסינהו צררי

23. תוספות הרא"ש מסכת גיטין דף לד עמוד ב

אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. וא"ת והא לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים ואמר ר"ל בפ"ק דב"ב חזקה אין אדם פורע חובו בתוך זמנו ואמרינן התם הלכתא כותיה ואפי' מיתמי, [1] וי"ל דהני מילי בע"ח אבל אלמנה דאית לה בתנאי ב"ד מתפסי לה צררי כדאשכחן בכתובות פ' הנושא דחיישנן בבנותיו טפי לצררי מבת אשתו משום דכיון דאיתנהו בתנאי ב"ד אימא צררי אתפסה.

24. רא"ש על כתובות פרק חמישי - סימן א

וכן אם עד אחד מעיד שהיא פרועה והנפרעת שלא בפניו. ומפרש ר"ת שאם נשבעה בסתם על הכתובה התוספת בכלל ואינה צריכה לשבע שנית כשתבעה לגבות התוספת וה"ר מאיר הלוי ז"ל פירש דאם לא תוספת ככתובה לא היתה צריכה לישבע על התוספת כשנפרעת מן היתומים דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דבעל חוב ולא מטא זימניה בחיי הלוה גבי בלא שבועה דק"ל כר"ל בפ' השותפין (דף ה' ע"ב) דאפילו מיתמי אמרינן חזקה אין אדם פורע בתוך זמנו [2] וגבי כתובה הוא דתקינן רבנן שבועה משום דלא ניחא ליה שתתבזה בב"ד וחיישנן דלמא אתפסה צררי ותוספת כתובה ככתובה לעניין שבועה זו:

25. ספר שערים מצויינים בהלכה

משנה אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. אי מיירי ביתומים קטנים או אפי' בגדולים, עי' מה שכתבנו במס' כתובות (פז. ד"ה הפוגמת), וברמב"ם (מלוה ולוה פי"ד) ובשו"ע (אהע"ז סי' צו סט"ז) פסקו דאפי' הם גדולים. עוד כתבנו שם דדוקא לענין דיני ממונות אמרינן אפי' הם גדולים, אבל לענין שאר דברים כגון להא דאמרה תורה (משפטים כב-כא) "כל אלמנה ויתום לא תענון", כתב המג"א (סי' קנו) דנקראים יתומים עד שלא יהיו צריכים לאדם להסמך עליו להטפל בהן, והם עושין לעצמן כל צרכן כשאר גדולים, ועד שיגיעו לזמן זה צריכין להתנהג עמהן כנחת וברחמים גדולים אפי' הם

עשירים, ואין חילוק אם הוא יתום מאב או מאם. ובענין שבועה ליתומים, עי' ברמב"ם (מלוה ולוה ריש פי"ד) ובשו"ע (חומ"מ סי' קח ס"ג).

26. רש"י מסכת גיטין דף לה עמוד א

משום חינא - [1] שיהא חן האנשים בעיני הנשים לינשא להם.

27. תוספות מסכת כתובות דף פד עמוד א

לכתובת אשה משום חינא - [2] פירש ר"ח שימצאו הנשים חן בעיני האנשים ויהיה להן קופצים יותר וכן משמע בערוך ובירושלמי

א] ריטב"א על קידושין דף מב/א

אלא כדרב גידל אמר רב דאמר מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם שמעמידים להם אפטרופוס לחוב על מנת לזכות. פירשו בירושלמי שמעמידין אותם לזכות ואם חבו חבו אבל לחוב לגמרי אין מעמידין, וכן אומר מורי נר"ו שכל אותן דברים שאמרו במסכת גיטין (נ"ב א') שרשאיין אפטרופוס לעשות בנכסי יתומים כולן מדין זכות הן, וכל דברים שאינן רשאיין לעשות מדין חובה הוא ולפיכך אין מעשיהם בהם כלום אפילו בדיעבד שאין חבין לאדם שלא מדעתו וכל העמדת אפטרופוס לזכות יתומים הוא, והא דאייתנין הכא מעיקרא בחלוקת הארץ מדין זכייה והשתא הדרינן למימר דהוי מדין אפטרופוסות, לאו למימרא שאין אפטרופוסות מדין זכייה דהא לא אפשר, דאם כן אף לחוב יהו מעמידין לו אפטרופוס ואמאי יכולין למחות ברוחות וטעותן חוזר, אלא ודאי מדין זכייה הוא אלא שהרניח הכתוב בזכייה זו יותר מזכייה דעלמא, דבעלמא אין זכייה אלא בזכות גמור שאין בו חובה כלל לא בתחלתו ולא בסופו, אבל הכא מהני לחוב על מנת לזכות כיון שאינה חובה ממש, ואילו מדין זכייה יכול למחות ושאינו רוצה בזכייה זו אפילו שלא בטענה ולומר איני רוצה וכדפרישנא בפ"ק (לעיל כ"ג א' ב'), ואילו הכא אינו יכול למחות במעשיהן שעשו לזכות אלא בטענה גמורה כגון שטעו או למחות ברוחות שלא נפל לו חלקו במקום הראוי לו לעיין דכי האי גוונא חובה הוא לו ואין מעשיהן כלום, ...

ב] דף על הדף מסכת גיטין דף לד עמוד א

בגמ': דאביי סבר גלוי דעתא בגיטא לאו מילתא היא ורבא סבר גלוי דעתא דגיטא מילתא היא. בביאור מחלוקתם מצינו שני הסברים:

א. הגרא"מ שך ז"ל אמר לבאר עפ"י יסוד שהוכיח מהרשב"א (בקידושין דף נ א) שמוכח בדבריו שאי אפשר לפעול חלות ע"י אומדנא אלא ע"י דיבור. וכן מוכיח הברכת שמואל (קידושין סי' א'). ומעתה י"ל שאביי ורבא פליגי האם לבטל גט הוי חלות או לא (עי' בדו"ח להגרע"א לעיל ל"ג. תוס' ד"ה - רבי, שפשוט לו שבטול גט לא הוי חלות).

ב. הגר"ש רוזובסקי זצ"ל ביאר, שנחלקו האם האומדנא חשוב כדבור או לא. עי' ריטב"א (קידושין ריש פרק ב') שאומדנא דמוכח חשוב כדיבור.

ג] פסקי רי"ד מסכת גיטין דף לד עמוד א

וקשיא לי טובא ואפילו לאביי דאמ' גלויי דעתא בגיטא לאו מילתא היא היכא דביטלו בפיו מי לא בטיל, והיכי אמ' דליתבו קירי באוניהו דלא לישמעוניה, אטו בשמיעת העדים תליא מילתא אי בטליה מי לא בטיל ונמצא גט בטל ובניה ממזרים, ועדים אינן אלא לברר שביטלו אבל לא שלא יתקיים הביטול בלא עדים, שאילו שניהם מודים הבעל והאשה מי לא בטיל. ויש לומר' לפי הדתק שהביטול בלא עדים אינו מועיל ואף על פי ששניהן מודים, דהוה דבר שבערוה ואין דבר בערוה פחות משנים כדאמר' בקידושין המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו ואף על פי ששניהן מודים, ומתנ' דתנן הגיע בשליח וקידם אצל אשתו כולה בעדים קא מיירי, והילכך אמ' להם שיסתמו אזניהם שלא ישמעו ביטולו ויהיה ביטול בלא עדים ואינו מועיל כלום, ואף על פי שרואים גילוי דעתו שרץ אחריהם כדי לבטלו גלויי דעתא לאו מילתא, והנכון בעיני לומר דרב יהודה סבירה ליה דהלכה כרשב"ג ולית ליה דרב נחמן.

[ז] ספר שערים מצויינים בהלכה

אוחיבו קרי באודנייכי וכתובי ליה. פרש"י שימו קניבת ירק דק באזניכם שלא תשמעו ביטולו. צ"ע הרי הם רואים שהוא מדבר, ויודעים מהו מדבר. ועי' בתוס' רי"ד שהקשה כן, דאפי' לאביי דס"ל גילוי דעתא בגיטא לאו מילתא הוא, מ"מ היכי אמר דליתבי קרי באזנייהו, אטו בשמיעת העדים תליא מילתא, אי בטליה מי לא בטיל, ונמצא גט בטל ובניה ממזרים כו', ומתרץ דאפשר שהביטול בלי עדים אינו מועיל אע"פ ששניהם מודים. ולי נראה לתרץ ולהסביר עפ"י מה דקי"ל המקדש את האשה בלי עדים אינה מקודשת, ואפי' היה שם עד אחד, ואפי' האיש והאשה מודים אינה מקודשת, עי' ברמב"ם (אישות פ"ד ה"ו), וכבר כתבנו מזה בריש מסכתין דהעדים הם חלק מהקידושין, והטעם משום דכתיב (שופטים יט-טו) "על פי שנים עדים יקום דבר", והלשון יקום פירושו שהם מקימים הדבר, וילפינן דבר דבר דכתיב (תצא כד-א) "כי ימצא בה ערות דבר", והרי צריכין ב' עדים לגט, ולר"מ עדי חתימה כרתי, ולר"א עדי מסירה כרתי, ולפי זה שפיר מובן דצריך לבטל הגט נמי בפני שנים, וא"כ כל שהם סתמו אזניהם, הרי גילו דעתם שאין הם מוכנים להיות עדים בדבר, והרי אם נתן האיש להאשה כסף קידושין, והעדים לא שמעו ממנו הדברים הרי את מקודשת לי, יש לדון על זה אם היא מקודשת, עי' בשו"ע (אהע"ז סי' כז), וה"נ הרי לא שמעו ממנו הביטול, כן נראה לי להסביר הדבר. שוב מצאתי בס' גרש ירחים לעיל (לג): ד"ה חמשה סבי הוינן) דביטול הגט בינו לבין

עצמו לא מהני מדינא, משום דאין דבר שבערוה פחות משנים. ועי' בתוס' לעיל (לג. ד"ה רבי) דדוקא בפני השליח לא בעי עדים, ומבואר דשלא בפני השליח שפיר אמרי' אדשב"ע פחות משנים. שוב ראיתי דעצם הקושיא כבר הקשה הרשב"א, מאי הועילו בזה שנתנו קרי באזניהם, הא יכול לבטל לפני שנים או שלשה אחרים כדברי רבי דס"ל אם בטלו מבוטל, ותירץ דרב יהודה ס"ל כרשב"ג דאינו יכול לבטל זה שלא בפני זה. ובפני יהושע הקשה הא אכתי יש לחשוש שהבעל לא ידע שהם סתמו אזניהם, ויסבור שהוא בטלו בפניהם. ונראה דאפשר לפרש דרב יהודה אמר להעדים ששימו קרי באזניהם באופן שהבעל יראה שאזניהם סתומים.

[ח] ספר שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב משנה בראשונה כו' התקין ר"ג הזקן שיכתוב איש פלוני וכל שום שיש לו. כתבו התוס' דבטופסי גיטין של ה"ג כתוב שצריך לכתוב בגט אלו התיבות וכל שום וחניכה דאית לי כו', וזו"ת כתב דהא דאיתא במשנה שיכתוב כל שום שיש לו פירושו שיכתוב כל שמותיו בפירוש. והמחבר (אהע"ז סי' קכט ס"א) פסק כדברי ה"ג, והרמ"א כתב כר"ת, וכן נוהגין ואין לשנות, ואפי' נכתב הגט אין לגרש בו. ועי' עו"ש (סי' קכח ס"ג, סי' קכט ס"ח) פלוגתת המחבר והרמ"א בענין כל שום דאית לי ולאבתי ולארתרי. וכל זה בגט,

אבל בשאר שטרות כותבין רק שם העיקר, עי' בשו"ע (חור"מ סי' מט ס"א) אם יש ללוה או למלוה ב' שמות א"צ לכתוב אלא שם העיקר. והגר"א ציין להגמרא כאן, וש"מ דבשטרות שאין שם תקנת ר"ג כשר. ועי' ברש"י (ד"ה מפני תיקון העולם) דטעם התקנה שלא יוציאו לעז על בניה מן השני, לאמר לא גרשה בעלה שאין זה שמו.

ן] רא"ש על בבא בתרא פרק ראשון - סימן ט

וא"ת והא אשכחן גבי אלמנה דחיישינן לצררי אפ"י בתוך הזמן דתנן בפ' השולח (דף לד ע"ב) אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומין אלא בשבועה וטעמא משום דחיישינן לצררי אפ"י להתפסת צררי אע"פ שלא הגיע זמן הכתובה דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. וי"ל דשאני אלמנה כיון דבתנאי ב"ד אית לה חיישינן לצררי אפ"י בתוך הזמן כדאמרי' בכתובות פרק הנושא (דף קב ע"ב) בנותיו כיון דבתנאי ב"ד קאכלי אימור צררי אתפסה. בת אשתו כיון דלאו בתנאי ב"ד קאכלה לא חיישינן לצררי. [3] וריצב"א תירץ דבכתובה נמי לא חיישינן לצררי תוך זמנו אלא שכיב מרע סמוך למיתתו אורחיה להתפיסה צררי כדי שלא תתבזה אלמנותו בב"ד.

ז] שעורי הרב (סלובייצ'יק) מסכת גיטין דף לד עמוד ב

אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה
א. תקנת שבועת אלמנה

איתא בגמרא, מאי איריא אלמנה (שאינה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה) אפילו כולי עלמא נמי דהא קיימא לן הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה. והמשמעות היא שתקנת שבועת אלמנה הבאה ליפרע מנכסי יתומים היא בכלל תקנת שבועת בעל חוב הבא ליפרע מנכסי יתומים, ותקנת אחת היא. וכן משמע מקושית התוספות (ד"ה אין אלמנה נפרעת) על דין המשנה שאין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה, הא פרעון כתובה לפני מיתת הבעל הוא פרעון תוך זמנו, ואיתא בב"ב (ה ב), שהבא ליפרע מנכסי יתומים א"צ לישבע שלא נפרע תוך זמנו, דחזקה היא דלא עביד איניש דפרע בגו זימניה. הרי שמשמע מהוכחת התוספות לדין שבועת אלמנה מדין שבועת בעל חוב הבא ליפרע מנכסי יתומים דס"ל שתקנה אחת היא.

אך מדברי הרמב"ם משמע שסובר שב' תקנות הם. שהרמב"ם כתב דין שבועת בעל חוב הבא ליפרע מנכסי יתומים בהלכות מלוה ולוה (פי"ד ה"א), ואילו דין שבועת אלמנה כתב בהלכות אישות (פט"ז ה"ד). עוד משמע שב' תקנות הם מהשינויים בנוסחי השבועות, שבעל חוב נשבע שלא נפרע עדיין ואלמנה נשבעת שלא הניח בעלה אצלה כלום ולא מכרה לו כתובתה ולא מחלה אותה (רמב"ם שם בהלכות אישות). וכן מסתבר שתקנת שבועת אלמנה אינה בכלל תקנת שבועת בעל חוב, שחייב הפרעון של היתומים שונה באלמנה מבעל חוב דעלמא, שבאלמנה חייב פרעון הכתובה הוטל מתחילה על היתומים, דלא כבעל חוב שהחוב הוטל מתחילה על אביהם, והם מתחייבים רק לאחר מיתתו.

ולהרמב"ם יש לפרש קושית הגמרא, מאי איריא אלמנה אפילו כולי עלמא נמי דהא קיימא לן הבא ליפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא בשבועה, שמלשון המשנה משמע שרק אלמנה נשבעת ולא שאר בעלי חוב. וא"כ אין משמעות מקושיא זו שהכל תקנה אחת. ואדרבה מתקנת ר"ג שאלמנה נודרת וגובה כתובתה משמע שתקנת שבועת אלמנה אינה בכלל תקנת בעל חוב הבא ליפרע מנכסי יתומים, שרק בשבועת אלמנה תיקן ר"ג נאמנות ע"י נדר ולא בשבועת בעל חוב. ואף גרושה אינה נאמנת ע"י נדר (לקמן לה א). והביאור בזה הוא עפ"י מה שאמרנו לעיל שטעם הרמב"ם שתקנת אלמנה אינה בכלל תקנת בעל חוב הוא שחייב פרעון היתומים הוטל מתחילה על היתומים, דלא כחייב פרעון בעל חוב שלא הוטל מתחילה על היתומים כי אם על האב, ומאחר שבגרושה חייב הפרעון הוטל מתחילה על הבעל לכן היא בכלל תקנת בעל חוב ואינה בכלל תקנת אלמנה.

והנה הרמב"ם השמיט את דברי הגמרא שגרושה משביעין אותה ואינה נודרת. ולדברינו השמטה זו מובנת שלהרמב"ם שתקנת שבועת אלמנה תקנה מחודשת היא וגרושה אינה בכלל התקנה, פשיטא שאינה בכלל תקנת ר"ג שאלמנה תהא נודרת ולא ראה הרמב"ם צורך להזכירה. (עיי' מגיד משנה שם בהלכות אישות)